

Panorama Arnhem, de Rijnstad in historisch perspectief

Voor sommigen is het een doorn in het oog, de nieuwe azuurblauwe en licht- groene hoogbouw bij het station, die het stadsgezicht van Arnhem vanuit het zuiden bepalen. Anderen zien er juist de belichaming van de moderne tijd in en prijzen de gebouwen om de esthetische waarde. Het aangezicht van Arnhem is er de laatste tijd in ieder geval drastisch door veranderd.

Skyline Arnhem 21e eeuw

Het panorama dat ooit zo werd geroemd om de heuvels, de omliggende bossen en oude bouwwerken (de torenspitsen van de Eusebiuskerk en Walburgkerk die vaak dienst deden als bakens in het landschap). Talloze kunstenaars zijn er in voorgaande eeuwen aan de oever van de Rijn neergestreken om het vast te leggen, maar sinds het begin van de 20e eeuw is deze aandacht van de artistieke wereld tanende voor dit heuvellandschap.

Nu staat het wegblijven van de kunstenaars los van de recente architectonische veranderingen die plaatsvonden. De neergang van het genre landschap- en stadsschilderkunst werd in de 19e eeuw al ingezet en zette zich voort in de 20e eeuw. De opkomst van de fotografie had hier zeker een rol in. Foto's geven een waarheidsgetrouwer en vollediger beeld en de aandacht verplaatste zich. Niet het maken van landschapsschilderijen was nu in maar het verzamelen ervan. De meeste stadsgezichten van Arnhem werden door het Gemeentemuseum in de periode tussen 1945 en 1965 aangeschaft en behoren nu tot de vast collectie.

In 17e, 18e en 19e eeuw was er regelmatig een kunstenaar op de oever van de Rijn of in een van de vele landelijke gebieden rondom Arnhem aan het werk. Tientallen bekende en minder bekende schilders en tekenaars portretteerden de afgelopen eeuwen de Rijnstad Arnhem. Alle schilderijen, tekeningen en prenten samen geven een fraai historisch beeld van de stad (binnenkort te zien in de vaste opstelling van het Historisch Museum) maar geven eigenlijk vooral inzicht in de voorkeuren van de diverse kunstenaars in de verschillende perioden. Niet alle kunstenaars streefden de werkelijkheid na maar maakten vooral gebruik van hun artistieke vrijheid. De stad werd vaak gezien door een bril die gekleurd werd door de tijdsgeschiedenis.

Skyline 18e eeuw door Hendrik Hoogers

Bedoeld wordt het feit dat bijvoorbeeld Cornelis Springer in het midden van de 19e eeuw een beeld van Arnhem geeft dat vooral uiting geeft aan zijn romantische voorstelling ervan. Arnhem was de eerste stad van Nederland die haar vestingwerken slechtte maar het weerhield Cornelis er niet van ze toch te schilderen. Ook andere veranderingen die de stad in de 19e eeuw doormaakte, de nieuwbouw en rokende schoorstenen van de industrie, werden buiten beeld gehouden. Zo dicht de schilder August Knip niet de stad Arnhem maar de dieren op de voorgrond de hoofdrol toe in zijn kunstwerk, zoals vaker in zijn landschappen.

Landschap van August Knip

Het aantrekkelijk van Arnhem was voor veel kunstenaars vooral de heuvelachtige omgeving met bossages en oorspronkelijke bouwwerken, een ware verademing voor hen die uit het platte waterrijke westen van het land kwamen. De Westerbouwing, de Duno boven de Betuwe uit, de villa's en landhuizen in de bossen bij Oosterbeek, allemaal idyllische plekken die tot de verbeelding spraken. Maar ook de binnenstad werd talloze malen vastgelegd en al deze verbeeldingen maken het mogelijk een stap terug te zetten in de tijd en een beeld te vormen van het Arnhem van weleer.

Markt in Arnhem door A. J. Couwenberg